

INTERCEPTAREA ȘI ÎNREGISTRAREA CONVORBIRILOR SAU COMUNICĂRILOR

Dumitru Dâmbu

Interceptările și înregistrările audio sau video ca mijloace de probă au fost introduse în legislația penală română prin Legea nr. 141/1996 și supuse modificărilor ulterioare prin Legea nr. 281/2003 și Legea nr. 356/2006.

Aceste reglementări, subliniază preocuparea legiuitorului național de a pune de acord prevederile interne cu standardele europene privind protecția și apărarea drepturilor fundamentale ale omului. Totodată, reglementarea actuală este în consens cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului de la Strasbourg, care pretinde existența unui control juridic, exercitat de magistrații independenți și imparțiali, abilitați să decidă cu privire la oportunitatea și necesitatea utilizării acestor metode de investigații.

1. *Condiții:* Interceptarea și înregistrarea telecomunicațiilor sunt admise dacă:

– sunt date sau indicii temeinice privind pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni pentru care urmărirea penală se efectuează din oficiu;

– interceptarea și înregistrarea se impun pentru stabilirea situației de fapt sau pentru identificarea sau localizarea participanților când nu poate fi făcută prin alte mijloace, ori cercetarea ar fi mult întârziată, și se îndreaptă împotriva: învinutului; sau persoanelor care recepționează sau transmit mesaje de la învinuit sau ale căror conexiuni sunt utilizate de către învinuit.

Actuala reglementare stabilește un „catalog” al infracțiunilor pentru care se poate admite acest mijloc de probă, acestea fiind enumerate în art. 91¹ al. 1 și 2 C.pen., care se completează cu prevederile art. 2 al. 1 lit. b din Legea nr. 39/2003 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate.

La cererea persoanei vătămate, procurorul poate solicita judecătorului autorizarea interceptării și înregistrării convorbirilor sau comunicațiilor efectuate doar de aceasta prin telefon sau prin mijloace electronice de comunicare, indiferent de natura infracțiunii ce formează obiectul cercetării.

2. *Modalități.* Răspunzând cerinței europene de armonizare a legislației naționale, cu standardele internaționale în domeniul protecției drepturilor omului, actuala reglementare prevede că autorizarea unor astfel de interceptări este atributul exclusiv al judecătorului și doar în cazuri de urgență, în mod provizoriu, măsura poate fi dispusă pentru o durată de 48 de ore de către procuror, urmând ca legalitatea și temeinicia acesteia să fie examinată de judecător, în cel mult 24 de ore.

Admiterea probei se face numai la cererea procurorului, de către judecătorul de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de instanța

corespunzătoare în grad acesteia, în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul, care efectuează sau supraveghează urmărirea penală.

Autorizația se dă pentru o durată ce nu poate depăși 30 de zile și care poate fi prelungită pentru durate de maximum 30 de zile, fără a depăși însă 120 de zile.

Înregistrările audio și video sunt enumerate în art. 64 C.pr.pen. ca mijloace de probă, sarcina administrării acestora, în procesul penal revine organului de urmărire penală și instanței de judecată, potrivit art. 65 al. 1 C.pr.pen.

Reglementarea procesual penală a acestor mijloace de probă este în concordanță cu normele de drept mai sus menționate și statuează în art. 91 al. 2 C.pr.pen. că „*procurorul procedează personal la interceptările și înregistrările prevăzute în art. 91 sau poate dispune ca acestea să fie efectuate de organul de cercetare penală*”. Corelând aceste prevederi cu cele ale art. 201 C.pr.pen., se constată că singurele organe ce pot fi delegate de către procuror să administreze acest mijloc de probă sunt organele de cercetare ale poliției judiciare și organele de cercetare speciale.

Dacă în ceea ce privește organele de cercetare ale poliției judiciare nu se impune nicio dezvoltare, în ceea ce privește *organele de cercetare penală speciale*, acestea sunt enumerate în art. 208 C.pr.pen. și fac parte din structurile militare ale Ministerului Apărării Naționale, din structurile Poliției de frontieră și din cadrul Căpităniilor porturilor, fiind anume desemnate de către conducătorii acestor autorități.

Deși norma de drept procesual penal statuează ca regulă participarea personală a procurorului la interceptările și înregistrările audiovideo, el nu participă la această activitate, în condițiile concrete în care se administrează acum aceste probe, nici ca excepție.

Administrarea acestei probe, fără participarea procurorului sau a organelor de urmărire penală delegate de acesta poate genera discuții și controverse cu privire la secretizarea, securizarea și legitimitatea înregistrărilor audiovideo.

3. *Secretizarea.* Interceptările și înregistrările audio sau video constituie mijloace de obținere a unor probe foarte importante, dar fără îndoială reprezintă o ingerință în viața privată a individului pe care Curtea Europeană a Drepturilor Omului o exclude în măsura în care o asemenea ingerință nu răspunde exigent principiilor legalității, proporționalității și legitimității.

Informațiile obținute în urma unor astfel de mijloace trebuie să rămână „nepublice” pentru a respecta viața privată a individului și doar parte dintre aceste date vor deveni publice și vor fi folosite în cadrul procesului penal, prin procedura *certificării înregistrărilor* prevăzută de art. 91³ C.pr.pen. Norma de drept în acest sens precizează că „*convorbirile sau comunicările interceptate și înregistrate care privesc fapta ce formează obiectul cercetării sau contribuie la identificarea ori localizarea participanților, sunt redată integral într-un proces-verbal de procuror sau de lucrătorul din cadrul poliției judiciare, delegat de procuror*”.

Celelalte convorbiri telefonice rămân nepublice și se asigură secretizarea conținutului lor prin „*arhivarea la sediul parchetului, în locuri speciale, în plic sigilat, cu asigurarea confidențialității și pot fi transmise judecătorului sau completului investit cu soluționarea cauzei, la solicitarea acestuia*”.

După arhivare, suportul pe care sunt imprimate convorbirile înregistrate, poate fi consultat sau copiat în cazul reluării cercetărilor, dar numai de către procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală, iar în alte cazuri numai cu autorizarea judecătorului.

Prin aceste reglementări în detaliu, este respectat caracterul secret și nepublic al înregistrărilor care nu au legătură cu acea cauză penală pentru care s-a autorizat înregistrarea, în conformitate cu prevederile art. 8 privind *dreptul la respectarea vieții private și de familie, din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale*, care subliniază că „nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejerea sănătății sau a moralei ori protejerea drepturilor și libertăților altora”.

Singura excepție de la această regulă este cea prevăzută în art. 91² al. 5 C.pr.pen., după care „convorbirile sau comunicările interceptate pot fi folosite și în altă cauză penală, dacă din cuprinsul acestora rezultă date sau informații concludente și utile privitoare la pregătirea sau săvârșirea unei alte infracțiuni dintre cele prevăzute la art. 91¹ al. 1 și 2 C.pr.pen.”.

Această derogare este în conformitate cu standardele europene în domeniul protecției drepturilor omului, întrucât este admisă doar în situația pregătirii sau săvârșirii unor fapte penale.

4. *Securizarea.* Pentru ca această investigație să constituie un mijloc de probă veritabil, se impune ca interceptările și conținutul înregistrărilor să nu poată fi alterate în niciun mod și să se păstreze pe suportul original pe care au fost imprimate pentru a putea răspunde cerinței prevăzute în art. 91⁶ al. 1 C.pr.pen., care prevede că aceste mijloace de probă „pot fi supuse expertizei tehnice la cererea procurorului, a părților sau din oficiu”.

În condițiile unei societăți super tehnologizate și super informatizate, riscul alterării acestor probe este real, astfel că sarcina organelor de urmărire penală, singurele care sunt abilitate să administreze probele, este și de a securiza conținutul acestora.

O eventuală expertiză a vocii și vorbirii are ca obiect, potrivit Dicționarului de criminalistică, „cercetarea științifică a unui complex de caracteristici generale și individuale, relativ neschimbătoare ale vocii și vorbirii pentru stabilirea autenticității fonogramei, apartenenței la gen a persoanei, identității, deghizării vocii și vorbirii și imitărilor de voce”.

Pentru a răspunde acestei cerințe, se impune ca înregistrarea originală să rămână „nealterată” ca suport și conținut.

Încercarea unei persoane de a reproduce în procesul vorbirii caracteristicile generale și individuale, relativ neschimbătoare ale vocii unei alte persoane, prin imitare ori prin mijloace tehnice poate fi demonstrată pe calea expertizei criminalistice, motiv pentru care legiuitorul a admis, așa cum am arătat, posibilitatea verificării acestor mijloace de probă.

Având o astfel de reglementare, se impune înființarea unei „structuri naționale de interceptare” cu posibile subdiviziuni teritoriale, suprapuse „nodurilor” de telefonie fixă și mobilă, dacă condițiile tehnice cer, la care să fie detașate organe de cercetare penală și procurori pentru ca cerințele legale de administrare a unor astfel de probe să fie îndeplinite.

5. *Vulnerabilitatea probei.* În situația concretă în care interceptările și înregistrările telefonice se fac fără participarea personală a procurorului sau a organelor de cercetare

penală delegate de acesta, așa cum prevede art. 91² C.pr.pen., proba devine vulnerabilă, putând fi contestată pe durata procesului penal.

Practic, acest mijloc material de probă, absolut tehnic și foarte important este administrat de o structură fără atribuțiuni judiciare, astfel că se poate pune problema legitimității probei, care apare extrajudiciară și ar putea cădea sub incidența prevederilor art. 64 al. 2 C.pr.pen., care prevede că „mijloacele de probă obținute în mod ilegal nu pot fi folosite în procesul penal”.

Evoluția ulterioară a doctrinei și jurisprudenței naționale va răspunde și la întrebarea privind legitimitatea și legalitatea probei, în funcție de condițiile concrete în care este administrată.

Deși cadrul legislativ corespunde standardelor europene în acest domeniu și respectă criteriile de secretizare și securizare a acestor mijloace de probă, se constată că aceste măsuri, în situația actuală se iau mult după administrarea lor tehnică, în concret, după ce sunt puse la dispoziția procurorului de către instituțiile care efectuează înregistrările și care nu au atribuțiuni judiciare.

Nerespectând procedurile legale privind administrarea acestor probe, se ivește situația ca structuri sau instituții fără atribuțiuni judiciare să folosească aceste informații ca „bază de documentație”, deși investigația tehnică a fost dispusă doar în cadrul unui proces penal.

Neputând securiza conținutul înregistrărilor, vom lăsa fără obiect o eventuală expertiză tehnică dispusă în conformitate cu prevederile legale, care nu se va putea efectua fără existența suportului original de stocare a informației și fără cunoașterea caracteristicilor tehnice ale aparaturii cu care s-a făcut interceptarea sau înregistrarea convorbirilor telefonice.

Deși mijloacele de probă menționate în Secțiunea V¹ a capitolului II C.pr.pen. sunt poate cele mai importante din cursul procesului penal, acestea sunt singurele nepersonalizate, iar cel care le-a administrat rămâne „anonim” sau „ascuns” în spatele unei instituții sau structuri fără atribuțiuni judiciare, ceea ce ridică gradul de vulnerabilitate a acestor mijloace de probă.

Existența unui unic organism național cu atribuțiuni în acest sens, ar da posibilitatea întocmirii unui document oficial din care să rezulte numărul total de interceptări efectuate, numărul autorizațiilor emise în acest scop și de către cine și foarte important, finalitatea cauzelor în care au fost admise, răspunzând astfel și cerințelor de control jurisdicțional și de transparență ale unei astfel de activități.